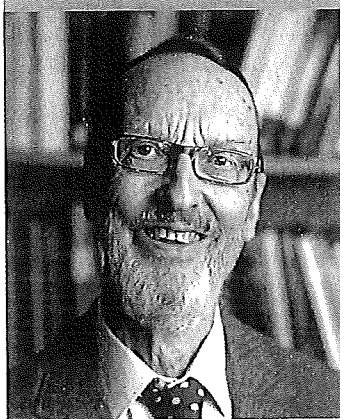

Liberal Debatt nr 4 2016

INGEMUND HÄGG

Historien berättar att Gotland är en allt annat än isolerad ö

»VATTNET ÄR ETT farligt gift, vilket omger Visby stift«, skrev pseudonymen Falstaff Fakir i den parodiska boken *En hvar sin egen professor* (1894).

Vattnets betydelse för Gotland är värd en reflektion i termer av öppenhet, gränser och makt.

Är vattnet negativt för ön?

Jag menar i stället att vattnet – i dag, precis som historiskt – innebär något positivt, att det bidrar till att Gotland inte är isolerat från omvärlden. Jag är sommargotlänning i Katthammarsvik på östra Gotland och ska förklara hur jag tänker. Jag börjar personligt.

ÅR 1711 STEG EN UNG artillerifänrik vid namn Axel Hägg i land i Visby. Hans uppdrag var att under landshövdingens överinseende bidra till att återupprusta Gotland vars försvar var i miserabelt skick.

Vilka effekter Häggs insatser fick är oklart. Jan Björklund skulle nog så där 300 år senare i alla fall se det som en god ambition att rusta Gotland. Och Axel Hägg är förfader till mig på min

pappas sida.

En ö med ungefär 100 kilometer till det svenska fastlandet, ungefär 150 kilometer till Lettlands kust och omgivet av hav är inte alls isolerat utan tvärtom öppet med hänsyn till att transporter till havs över århundraden varit avgörande för större godsmängder.

Handeln intensifierades från 1100-talet med stadsförbund mellan Visby och andra städer runt Östersjön, bland annat Lübeck och Riga. Med Hansan och de tyska köpmän som bosatte sig i Visby började en ekonomisk blomstring som varade några hundra år.

Från Novgorod exporterades ryska varor till transithamnen Visby för vidare befordran till städer i söder. Handelsutbytet med städer på svenska fastlandet hade mindre betydelse. Kanske kan man redan nu tala om globalisering.

VISBY RINGMUR ÄR i dag ett unikt världsarv. Den började byggas i mitten av 1200-talet. Först sjömuren mot havet och sedan muren

mot det omgivande gotländska landskapet.

Ringmuren hade huvudsakligen en funktion för kontroll av handeln via havet och med bönderna på landsbygden. Tullar utgick för införsel av varor till staden. Muren fick också så småningom en roll i försvaret av Visby.

Gotland kunde då ses som två olika delar – Visby och landsbygden. Inte en gemenskap utan »vi« borgare versus »dom« bönderna. Över- och underklass har några forskare karakteriserat det som.

Det verkar som om borgarna över århundradena inte besvärades nämnvärt av om det var svenska eller danska kungar som hade den politiska makten över ön. Huvudsaken var att de fick sköta sina affärer.

I OCH MED FREDEN i Brömsebro 1645 fick Sverige Gotland. Det gällde nu att försvenska ön. Man gick mycket försiktigt tillväga med reformer. Att svenska skulle vara språket och att svenska lagar skulle gälla verkade dock inte

»Ryska fartyg landsatte 23 april 1808 trupper som marscherade mot Visby. Amiral Bodisco överlade med svenska representanter och utlovade villkor som inte skulle störa samhället och landshövdingen beslutade snabbt att man skulle kapitulera.«

orsaka några problem. Genom en öppen inställning från makthavarna gick försvenskningen utan större problem.

KARL DEN TOLFTES krig innebar oro i Östersjön och ryska plundringståg ägde rum på östra Gotland. Det allvarligaste ägde rum i juli 1717 och varade en dryg vecka utan att möta väpnat motstånd.

Ryssarna fick med sig boskap, kopparkärl, kyrkklockor, vagnar och redskap i stora mängder.

Sedan var det lugn till början av 1800-talet då en märklig treveckorsperiod inföll 1808 då Gotland ockuperades av Ryssland.

DET FÖRLÖPTE SÅ HÄR. Ryska fartyg landsatte 23 april 1808 trupper som marscherade mot Visby. Amiral Bodisco överlade med svenska representanter och utlovade villkor som inte skulle störa samhället och landshövdingen beslutade snabbt att man skulle kapitulera.

Ryssarna övertog administrationen och behandlade befolk-

ningen värdigt. När övergrepp begicks så straffades de skyldiga.

Sverige höll sig dock inte stilla och en flottstyrka seglade från Karlskrona och landsatte trupper vid Sysne på östra Gotland 14 och 15 maj.

Den ryska ledningen på

Ryssarna fick med sig boskap, kopparkärl, kyrkklockor, vagnar och redskap i stora mängder.

Gotland insåg att man var avskuren från bistånd från Ryssland och den 16 maj undertecknades den ryska kapitulationen som innebar att man omgående skulle lämna ön och därvid lämna kvar alla vapen och all ammunition.

Och så skedde.

Det var därmed en helt oblodig ockupation som varade i drygt tre veckor.

Sedan dess har Gotland haft

en fredlig utveckling, även om strider ägt rum i närheten.

UNDER FÖRSTA VÄRLDSKRIGET besköt ryskt örlogsfartyg ett tyskt örlogsfartyg på svenskt vatten vid östra Gotland. Och flera tusen balter kom båtledes till ön i slutet av andra världskriget och motogs väl av gotlänningarna.

Gotland har således inte varit och är inte en isolerad ö. Ökaraktären har tvärtom inneburit fredliga och krigiska kontakter med omvärlden över århundrandena.

Att öns strategiska roll i dagens Östersjön inte är ringa håller både försvarsminister Peter Hultqvist (S) och Jan Björklund (L) med om.

Ingemund Hägg är professor emeritus i företagsekonomi.
ingemund.hagg@fek.uu.se